Beatriu d'Aragó i Leonardo

Autor: Francesc Garrido i Costa
Data de publicació: 13-02-2013

Una troballa d'una cèdula en català a Nàpols, on Beatriu d'Aragó demana "hun joch de cartes", porta En Francesc Garrido a identificar aquesta princesa catalana amb la Dama de l'Ermini, pintada per Leonardo

És sabut que al 1485 Ludovico el Moro va encarregar un quadre a En Leonardo per enviar com a regal al rei d'Hongria Maties Corví. Maties Corví era casat amb la Beatriu d'Aragó, filla del rei de Nàpols. Sabem, per altra banda, que la reina Beatriu a la "Cedola della tresoreria aragonesa de Nàpols" s'expressa en català. Donna Beatriu demana "Hun joch de cartes dit trihunfes". No és un secret que a la cort de Nàpols es parlés en català. En Marcelino Menendez Pelayo (1896-1912) ja sabia que " El catalán era el lenguaje de la Cancillería, y en catalán se escribieron las cédulas del Tesoro hasta 1480". També ho diu així l'Antoni Rubió i Lluch el 23 de març del 1930 al discurs llegit devant de la Real Academia Espanyola. "En el reino de Nápoles que Alfonso el Magnánimo engarzó a la Corona de Aragón, el catalán fué la lengua predominante en su cancillería y en él se escribieron las cédulas del Tesoro hasta 1480" (Del nombre y de la unidad literaria de la lengua catalana; Institut d'Estudis Catalans, p. 62). Jo entenc, doncs, que des del 1443 (conquesta de Nàpols) fins al 1480 (com a mínim) s'escriu en català a la cancelleria de Nàpols. Això vol dir que a Nàpols s'hi troben un bon grapat de paraules i abundant literatura catalana. Sorprèn que no es divulgui el contingut d'aquesta cèdola.

Això que he exposat ve al cas perquè temps enrere vaig publicar en aquest web l'article "Beatriu d'Aragó i la llengua que parlaven les princeses d'Aragó a Itàlia", on alguns dels posts especulaven sobre la possibilitat que la imatge que jo afegia d'una possible Beatriu d'Aragó s'assemblés al retrat d'En Leonardo anomenat "Dama amb un ermini". No fóra estrany, ja que el rei Ferran de Nàpols, pare de Beatriu va fundar l'Orde de l'Ermini "Malo mori, quam foedori". Un ermini és el mustèlid que té als braços la model del retrat.

Curiosament, el quadre esmentat es troba a Polònia. El retrat va ser exposat a Madrid l'any passat durant uns mesos i al diaris es podien veure diferents articles i entrevistes que parlaven del fet. Llegeixo al diari 20 Minutos (La revista -

divendres 3 de juny de 2011): " El quadre es troba al museu Czartoryski de Cracòvia. Adams Herzy Czartoryski la va adquirir i la va posar a mans de la seva mare, la princesa Izabela, que l'any 1801 va fundar a Pulawy el primer museu polonès obert al públic". Explica el mateix diari que "Da Vinci va retratar Cecilia Galleani al voltant del 1490, quan tenia 17 anys. Era l'amant oficial de Ludovico Sforza –el Moro– amb qui va tenir un fill al 1491. El Moro va rebre d'En Ferran d'Aragó l'Orde de l'ermini, motiu pel qual porta en braços un exemplar d'aquest animal".

Sota el meu punt de vista, la Dama de l'ermini, a qui menys s'assembla és a l'amant d'algú. L'ermini és un símbol de castedat, innocència i puresa, porta el cap cobert amb una mena de mantellina. Sembla més aviat el retrat de la primera comunió d'una noia més que cap altra cosa. La dama retratada sembla molt més jove de l'edat que diuen que té, disset anys. És plana de pit. Això sí: la dama té molta mà. Mana molt o manarà molt. El mateix diari continua dient: "La jove, segons l'anàlisi de Z. Zygulski Jr., apareix pentinada i vestida a l'espanyola amb elements d'origen àrab com els nusos", de manera que en Zygulski ens indica que no es mama el dit, encara que no pot apartar-se del discurs històric políticament correcte. Z. Zylgulski és l'autor de "An outline history of polish Applied art".

Siguem clars. Si aquest retrat és el retrat de la reina catalana Beatriu d'Aragó, pintada per En Leonardo, intentaran ocultar-ho tant com puguin i s'inventaran anècdotes forçades com la que diu que En Ludovico Sforza va col·locar un ermini sobre els braços de la seva amant. Com que jo penso que és molt probable que el retrat sigui de la Beatriu d'Aragó, he anat a buscar un Leonardo que habités al Regne de Nàpols. Un Leonardo important. Quin Leonardo s'estava a Nàpols? En Leonardo de la Rovere. Si com pensa En Bilbeny, els Della Rovere són els Rovira i En Leonardo da Vinci és En Leonardo della Rovere, podria ser que En Lleonard i la Beatriu s'entenguessin en llengua catalana, i això cou i no agrada.

Llegeixo a Beatriz de Aragón, reina de Hungría d'Albert Berzeviczy: "El papa Pio II murió repentinamente durante el verano de 1471, en plena fuerza, y el cardenal Francisco de la Rovere ocupó el trono pontificio, con el nombre de Sixto IV. Era general de la Orden de San Francisco, y nadie hubiera pensado que su pontificado sería para Italia una época de guerras incesantes. Lo experimentado por sus antecesor (es refereix a la mala relació entre Nàpols i el Vaticà) y las necesidades de la guerra contra los turcos le hicieron más blando con el rey de Nápoles. Este, al verse libre de otro de sus enemigos con la prematura muerte de Juan de Anjou, prometió complacientemente cuanto se exigía de él en nombre de la defensa de la cristiandad, y permitió además a una de sus hijas naturales casarse con el sobrino del Papa, Leonardo de la Rovere, prefecto de Roma. A cambio de esto, el Papa renunció hasta el fin de la vida de Fernando a la suma que éste debía pagar en señal de vasallaje, y se contentó con un caballo blanco, ofrecido para simbolizar el reconocimiento del derecho. Para obligar más al rey, dio al hijo de Fernando, que tenía quince años, Juan de Aragón, que fue más adelante arzobispo de Esztergon (Hungría), y que era ya protonotario pontificio, la abadía de Monte Casiano y, un año después, el arzobispado de Salerno. Así pués todo arreglado, los aliados marcharon a combatir contra los turcos. Nápoles había equipado 24 navíos, y Venecia y el Papa los restantes. La flota italiana salió para Rodas y ocupó el puerto de Satalia; pero las disensiones sin cesar renacientes entre Venecia y Nápoles paralizaron su acción."

Una lectura possible que es pot fer d'aquest text és la següent: El rei Ferran intercanvia el seu fill Joan d'Aragó que no té esperit militar per en Leonardo de la Rovere, ja conegut pel rei, que l'ajudarà a vèncer els turcs. A canvi, En Leonardo emparentarà amb la casa reial de Nàpols. D'aquesta manera s'explica que Leonardo utilitzi les armes del rei de Nàpols.

Ja sé que oficialment En Leonardo de la Rovere mor l'11 de novembre de 1475, però s'ha de llegir l'article d'en David Grau "La silenciosa mort d'en Leonardo de la Rovere" per tenir dubtes importants d'aquesta mort.

En Berzeviczy al seu llibre "Beatriz de Aragón, reina de Hungría" diu, referint-se als matrimonis de prínceps estragers que no es coneixien, i pensant en Beatriu i el rei Maties Corví, que no s'havien vist mai: "Un marit o una esposa […] de qui ni tan sols coneixia sinó vagament la figura, per quadres o medalles poc fidels".

Amb la qual cosa s'entén que En Maties Corví, home culte i molt amant de la bellesa en general i de la bellesa en particular de les dones, es va fer portar un retrat de la seva futura esposa.

Per quina raó el retrat de la Dama amb un ermini es troba a Polònia? Doncs jo penso que aquesta és una possible explicació:

Beatriu és enterrada a Nàpols, la qual cosa ens indica –com se sap– que va acabar malament la relació del hongarès i Beatriu. El quadre que suposadament va rebre En Maties Corvi havia de pertànyer a la familia reial hongaresa, però existeix un vincle entre la familia reial hongaresa i la polonesa.

Isabel d'Habsburg d'Hongria (en hongarès: Habsburg Erzsébet) (1437. Cracòvia, 30 d'agost del 1505) va ser una

princesa reial hongaresa, princesa austríaca. Es converti en reina consort de Polònia i, després del seu matrimoni amb el rei Casimir IV Jagellon de Polònia, va néixer posteriorment el rei Vladislao Jagellon. Isabel era filla del rei Albert d'Hongria.

Francesc Garrido i Costa

* Retrat desconegut del Louvre atribuït per alguns a Desiderio Settignano, i que M. Wilhem Rolfs diu que és Beatriu d'Aragó, obra d'En Francesco Laurana. Foto: Frane Vranjanin - Francesco Laurana: bust from the Louvre in Paris.